

KLEBELSBERG, A SPORTMINISZTER

Sportkonferencia a Klebelsberg Emlékházban

2019. május 31-én **Klebelsberg, a sportminiszter** címmel konferencia zajlott a Klebelsberg-kastély Emlékházban, Pesthidegkúton, a V4 Építészeti Alapítvány szervezésében és a VERITAS Történetkutató Intézet támogatásával.

A konferencia fővédnöke és egyben egyik előadója **Schmitt Pál** volt, a Nemzet Sportolója címmel kitüntetett kétszeres olimpiai bajnok párbajtőrívívó, sportdiplomata és diplomata, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagja, közgazdász politikus és nem utolsósorban Magyarország volt köztársasági elnöke. A további előadók között köszönthettük **dr. Ujváry Gábor** professzort, tanszékvezetőt, a VERITAS Történetkutató Intézet vezetőjét és egyben a Klebelsberg Emlékház szellemiségének kialakításában meghatározó szerepet játszó történészt, valamint **dr. Szabó Lajos** címzetes egyetemi docent, a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum igazgatóját.

A szakmai konferencia a két világháború közötti hazai sportéletre, az iskolai- és tömegsportra, továbbá a versenysport területét érintő hatalmas változásokra és a nemzetközi sportéletben elért hazai sikerek hátterére kívánta felhívni a figyelmet. Azokra a napjaink sportéletét is megalapozó egy évtizedre, amelyet gróf Klebelsberg Kuno neve fémjelez, aki 1922-től 1931-ig irányította a sportot is felügyelő vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárcát. Az alábbiakban a konferencián elhangzott előadások összefoglalóját közöljük.

A konferencia egyik nagy kérdése az volt, hogy ez a múlt vajon befolyásolja-e napjaink sportéletét, mutathat-e példát a 21. században, illetve vonható-e párhuzam a csaknem száz éve történtek és a jelen sporttal kapcsolatos eseményei között.

Schmitt Pál a Nemzet Sportolója, kétszeres olimpiai bajnok párbajtőrívívó, sportdiplomata és diplomata, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagja, közgazdász politikus, Magyarország volt köztársasági elnöke

Schmitt Pál :

A nagy nemzetközi sportsikerek hatása Magyarország megítélésében, a sport mint stratégiai ágazat Magyarországon

Schmitt Pál bevezetésképpen a sport meghatározására idézett fel két meghatározást. Az egyik, az „egyszerűbb”, Nádori László sportpszichológustól, a Testnevelési Egyetem (korábban Testnevelési Főiskola) professzorától származik, 2005-ből, aki úgy fogalmazott, hogy a sport meghatározott szabályok szerinti időtöltés vagy versenyszerűen folytatott testedzés. A másik egy spanyol definíció, amely azt mondja, hogy a sport arra szolgál, hogy felkészítse a testet a lélek virtusainak a megvalósítására. Ez áll közelebb az előadóhoz – tudtuk meg –, „mert ha jól belegondolunk a sportban, a kemény testedzésen kívül valóban minden lelki dolog. Az akaraterő, a lovagiasság, a kitartás, a bátorság, a küzdeni tudás, a monotonitás tűrése, a győzelem vagy a vereség méltóságteljes elviselése, az önbizalom, a hit, a fair play, és még folytathatnánk. Amikor a sportra való nevelésről beszélünk, akkor nem csak a testnek, hanem a léleknek a nevelődéséről is beszélünk.”

Ez a megközelítés határozta meg Schmitt Pál előadását, aki a maga sportolói és sportszakemberi szempontjai alapján négy etapra osztotta fel a hazai sport történetét. Az első báró Pierre de Coubertinhez, az újkori olimpiai játékok megalapítójához, illetve rajta keresztül a magyar Kemény Ferenchez, de Coubertin jó barátjához kapcsolódik, aki a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) megalapításában vállalt komoly szerepet.

Ez az időszak a sportok születésének a tényleges időszaka hazánkban is, a sportszövetségek létrejöttének és az első sportsikereknek az ideje. És itt kell megemlíteni először és elsőként Hajós Alfréd úszó nevét, aki első, arannyal felérő ezüstérmünket nyerte (akkoriban ezüstéremmel jutalmazták a győzteseket) 1896-ban, az első újkori olimpiai játékokon, Athénban. Az ő győzelmének, majd később a többiek sikerének volt köszönhető, hogy már akkor magyar zászló alatt hangozhatott fel a magyar himnusz, támogatva ezzel is az identitástudat erősödését.

A második korszak Klebelsberg Kuno kultuszminiszterségének az időszaka. A trianoni békediktátumot követő tragikus évekről Klebelsberg azt tartotta, hogy azokat csak testileg és szellemileg művelt nemzet tudja túlélni. Ez határozta meg az új nemzedék kinevelésében alapvető sportélet érdekében tett intézkedéseit.

Tudta, hogy a sporthoz szakképzett oktatók és testnevelők kellenek, ezért megalapította a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolát 1925-ben (Klebelsberg >>Szellemet, erkölcsöt, erőt egyesíts!<< mottója olvasható ma is az iskola zászlaján). A torna és a tornatanár elnevezés helyett bevezette a jóval átfogóbb és többet kifejező testnevelés és testnevelőtanár fogalmakat.

Neki és munkatársainak köszönhetően sportlétesítmények tucatjai épültek meg néhány éven belül és ezekre, ezekbe nagy világ- és Európa-versenyek érkeztek, amelyek alkalmasak voltak arra, hogy felhívják a hazai és a nemzetközi szcena figyelmét Magyarországra, valamint a versenyek szépségére és arra a semmi másra nem hasonlítható varázssra, amit a sport képes nyújtani. A versenyek igencsak népszerűek voltak, nagyon sok nézőt vonzottak. Ne feledjük – hívta fel a figyelmet az előadó –, hogy akkoriban az emberek kizárólag a sportversenyek helyszínén élhették át és tapasztalhatták meg

mindezeket az érzéseket, mert az 1920-as években még nem voltak sportközvetítések (a rádió csak 1925-től indította meg az adásait).

De Klebelsberg kezdeményezésére jött létre a Középiskolások Országos Szervezete (KISOSZ) is, amely nagy hatással volt a fiatalok sportéletére nevelésében. Számos testneveléssel foglalkozó konferenciát szervezett, ezek egyikén, a Szegeden megrendezett Országos Testnevelési Konferencián az általa hazahívott és később, a szegedi kutatásaiért Nobel-díjat kapott Szent-Györgyi Albert a következőképpen fogalmazott: „*A sport az nem csak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és legnemesebb nevelőeszköze. A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalomnak a kicsinyített képe, a mérkőzés pedig az életrevaló nemes küzdelem szimbóluma.*”

A harmadik korszak az 1945 utáni időszak, amelynek sporttörténeti szempontból feltétlenül elismeréssel kell adóznunk. Ez a hidegháborús évek, a nagy nemzetközi ellentétek korszaka volt, amelyben, a sport fontosságát felismerve – és tagadhatatlanul politikailag erősen motivált – intézkedések születtek a tömegsport és élsport támogatására. Ekkor jött létre az MHK-mozgalom – *Munkára, Harcra Kész mozgalom* –, amely olyan sikeresen működött, hogy az 1953-ban megrendezett MHK tornán ötszázezren vettek részt. De a versenysportokban is sikeresek voltunk, köszönhetően többek között az országszerte megépített és a legkülönbözőbb sportokat támogató edzőtáboroknak.

A negyedik időszak, egy nagyobb időbeli ugrással, 2010-től datálódik, és számos területen és tekintetben mutat párhuzamot a klebelsbergi időkkel. A sportot 2010-ben nemzetstratégiai ágazatként jelölte meg az akkori Orbán-kormány. Az azóta eltelt tíz év jól mutatja ennek a stratégiának a sikerességét – fogalmazott az előadó. És most ne vagy ne csak a sokat kritizált stadionokra gondoljunk, hanem az egyik legnagyobb eredményre, a mindennapos testnevelés bevezetésére az általános iskolákban.

Egy európai uniós felmérés szerint száz főből – legyen az gyerek vagy felnőtt – negyven egyáltalán nem mozog, és nem sportol. Az inaktivitás pedig – a World Health Organization felmérése szerint – a negyedik helyen áll a mortalitás okai között.

Ha csak erre az adatra figyelünk, akkor is nyilvánvaló az elmúlt tíz évben hozott intézkedéseknek a jelentősége. Mára elértük, hogy a 6-14 éves korúak minden nap mozognak és tesznek valamit az egészségük érdekében. Az iskolai testnevelés mellett a számos új vagy felújított sportpályának, sportcsarnoknak, jégpályának köszönhetően elértük, hogy a sport kevesek kiváltságából mindenki kiváltságává lett. A „*Minden gyermek tanuljon meg úszni!*”-program keretében tanuszodák épültek-épülnek országszerte: négy év múlva minden ötödikes csak akkor kaphatja meg az év végi bizonyítványát, ha bizonyítottan tud úszni. A tanmedencéken kívül ehhez a programhoz megteremtődnek a járulékos infrastruktúrák is, így iskolabuszokat biztosítanak, illetve eléri, hogy elegendő és megfelelő színvonalú oktató álljon a sportolni vágyók rendelkezésére. Ezért is támogatja a kormány az edzőképzéseket a Testnevelési Egyetemen és egyéb szinteken. Számos sportágban a tanulást és a sportképzést egyszerre biztosító sportakadémia kezdte meg a működését. A kormány tizenhat sportágat kiemelten támogatott, és odafigyelt az olimpiai érmesek és edzőik erkölcsi és anyagi megbecsülésére is. A kiadások pénzügyi fedezetét az állam biztosította, de olyan társadalmi adóformával is támogatta a sportot, mint a sportfejlesztésre felajánlott TAO.

A sport szolgálja a közjót! – talán így foglalható össze tömören a 2010-ben meghirdetett sportstratégia lényege. A sport az egészség, az egészséges életmód kialakításában, a nevelésben meghatározó jelentőségű – ezért lett kiemelkedő ágazat. A statisztikák és az eredmények azt bizonyítják, hogy sikeres volt ez az elképzelés. Az igazolt játékosok száma az elmúlt kilenc évben 250 ezerről több mint 400 ezerre, a rendszeresen sportolók száma 5 százalékról 15 százalékra emelkedett. A sportoló diákok száma a becslések szerint 35 százalékkal nőtt, míg az amatőr sportolóké megduplázódott, és az edzőké 30 százalékkal emelkedett. Divat lett a sport, a magukra valamit is adó nagyobb cégek is komoly összegeket költenek saját edzőtermek, fitness centrumok létrehozására.

De nemzetgazdaságilag is kifizetődő sportolni, mert a sport nem viszi, hanem „hozza” a pénzt: a GDP-hez három százalékkal járul hozzá (hazai és európai értelemben), az összfoglalkoztatásban pedig 2, 5 százalékot vállal magára.

A nagy nemzetközi sportversenyek szervezésének felbecsülhetetlen hatása van a lakosság identitás- és büszkeségtudatára, de a sportoló példaképek követésére és ezen keresztül a sportolás népszerűsítésére, a turizmusra, az önkéntességre, a pozitív országimázra is. Hogy ezt a tervet jól hajtotta végre a kormány jelzik a Magyarországra érkező nagy nemzetközi versenyek, és talán minden másnál meggyőzőbben az, hogy 2019-ben az öt világversenyt megrendező Budapest lett Európa Sportfővárosa.

Ha mindezeket az eredményeket és terveket gondosan számba vesszük, akkor kétséget kizáróan kijelenthető, hogy a mai kormány méltó utóda a klebelsbergi hagyományoknak – összegezte előadását Schmitt Pál, amit egy hosszabb Nelson Mandela idézettel zárt. Ebből ajánlunk egyetlen, megszívlelendő gondolatot mindenki figyelmébe: „A sport képes megváltoztatni a világot.”

Dr. Ujváry Gábor

Dr. Ujváry Gábor VERITAS Intézményvezető

**„A sportot bele kell vinni a magyar nemzet tömegeibe, széles rétegeibe.”
Klebelsberg Kuno sportpolitikája**

A VERITAS Történetkutató Intézet vezetője, **dr. Ujváry Gábor** Klebelsberg idézetekkel, illetve azok kifejtésével mutatta be, hogy milyen volt az a sportpolitika, amelyet Klebelsberg képviselt. Klebelsberg úgy lett a sport minisztere, hogy maga nem volt kimondottan sportos alkat, a kortársai szerint inkább „satnya kisfiú” volt, aki nézni jobban szerette a sportot, mint tevőlegesen cselekedni. Kivételt jelentett a vívás, amiben némi haladást mutatott és ezzel elnyerte a pájtásai elismerését is.

Fontos tudni, hogy a vallás- és közoktatásügy mellett Klebelsberg tárcája nagyon sok egyéb területet is felügyelt. Így az iskolán kívüli népművelést, részben a médiát (az 1925-ben induló rádiózás jelentőségét az elsők között ismerte fel), valamint a sportot, amely kultúrpolitikai rendszerében nagyon fontos szegmenst képviselt. Ahogy minden területről, úgy a sportról is rendszerszerűen és mindig a lehetőségek függvényében gondolkodott. És bár az elképzelései már 1926 előtt megszülettek, a nagyarányú fejlesztéseket csak 1926 után, a gazdasági konszolidáció és a pengő 1927. évi bevezetését követően indította el. Hangoztatta a hosszú távú gondolkodás szükségességét: „A kultúrpolitika hosszú lejáratú váltó; lehet vétkezni pillanatnyilag, de ha vétkezünk, az 10-15-20 év múlva érezteti a hatását, és itt kell épen ezért nagyon vigyáznunk, hogy ma milyen intézkedéseket hozunk.”

Érdeemes végignézni, hogy mit örökölt Klebelsberg mint kultuszminiszter a sporttal kapcsolatosan, melyek voltak azok a sportpolitikai előzmények, amelyekre építhetett, és amelyeket folytathatott. Az egyik fontos előzmény a Gerenday György törvényjavaslata alapján megszületett Lex Gerenday volt 1913-ban (1913. 13. tv.), amely a lóversenyekből származó adóból közel félmillió aranykorona bevételt juttatott az Országos Testnevelési Alapba, és ezzel megvetette a sport gazdasági alapjait. A másiknak a Berzeviczy Albert elnökletével 1913-ban megszervezett és a sportigazgatásért felelős

*Klebelsberg, a sportminiszter, c. SPORTTÖRTÉNETI KONFERENCIA * Klebelsberg-kastély Emlékház
Pesthidegkút 2019. május 31. Rendező a V4 Építészeti Alapítvány <http://v4fund.archi/> v4@v4fund.archi*

Országos Testnevelési Tanács tekinthető. A nagy háborút követően újabb állomást jelentett az 1921-ben elfogadott 53. tv.c., a Lex Karafiáth. A Karafiáth Jenő – aki az 1923-ban létrehozott Országos Testnevelési Tanács elnökeként Klebelsberg munkatársa már ekkor és a későbbiekben is – javaslatára megszületett testnevelési törvény alapozta meg azt a rendszert, amit később Klebelsberg fejlesztett tovább. Ez a törvény hozta létre a leventemozgalmat, de rendelkezett a testnevelési főiskola felállításáról és a nemzeti stadion megépítéséről, illetve ez írja elő a heti két alkalommal kötelező testnevelési óra beiktatását a tanrendekbe. Ez utóbbi volt Klebelsberg számára a legfontosabb, olyannyira, hogy 1928-ban bevezették a harmadik testnevelési órát is.

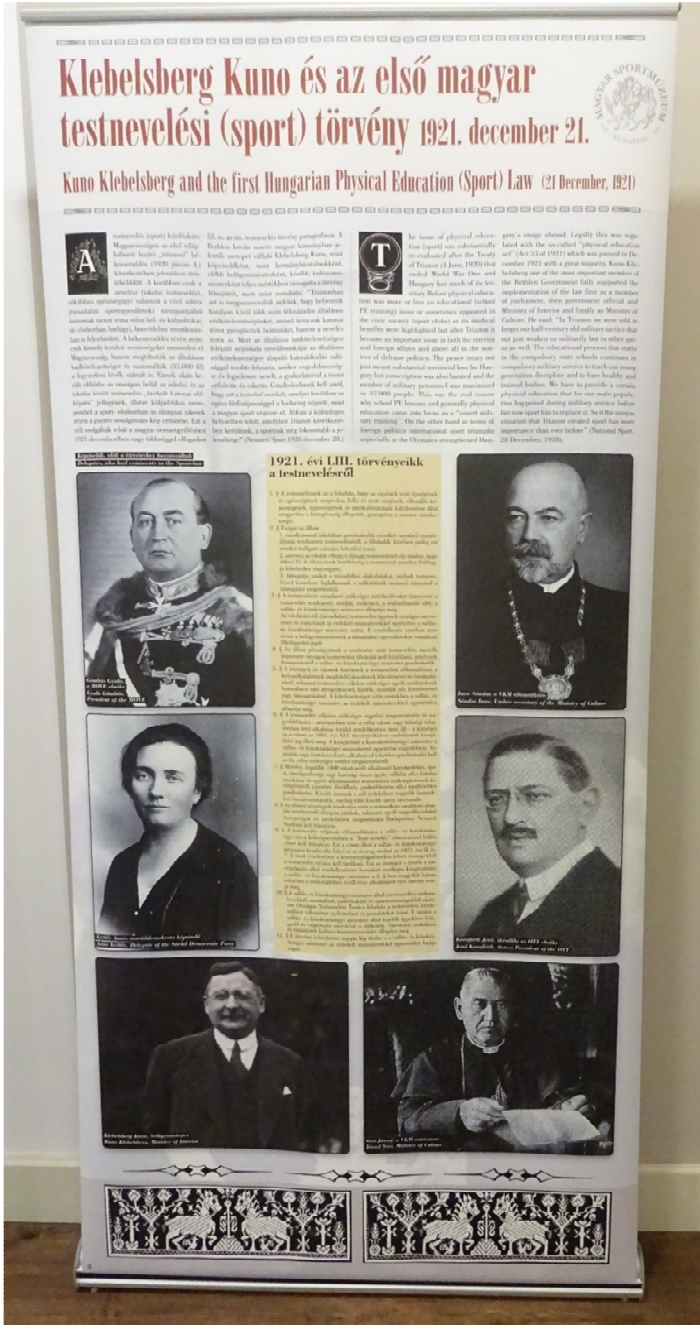
Ám ez a törvény akkor még papíron maradt, mert ugyanebben az évben megszüntették a Testnevelési Alapot – vagyis az anyagi bázist kivonták alóla. Klebelsberg nem is írta alá mindaddig, amíg 1924-ben Testnevelési Alapot helyre nem állították. (1924. évi 3. tv.c.) Az 1926-27. költségvetési évben már másfél millió pengő állt a Testnevelési Alap rendelkezésére, amely kimagasló összeg volt (gondoljunk a 200 pengős hivatalnoki fizetésre, amelyből már könnyen meg lehetett élni). Ezt követően a magyar verseny- és tömegsport egyre jobb eredményeket tudott felmutatni.

Az 1920-as évek sportéletét nem lehet tárgyalni egy másik előzmény, nevezetesen a világháború és a trianoni békediktátum hatásának a figyelembevételével nélkül – hívta fel a figyelmet az előadó. – A Magyarországra erőszakolt békefeltételek között szerepelt az általános hadkötelezettség megszüntetése. Ennek ellensúlyozására, erre való reakcióként született meg az említett 1921. évi törvényben a levente, amely félig-meddig bújtatott katonai képzést is takart. Klebelsberg sokszor utalt arra, hogy a sportfejlesztés szempontjából a világháború miért volt olyan szomorú előzmény. Az európai népek betegen kerültek ki ebből a háborúból, „a nemzetek fizikai állaga meg van támadva” – idézett Ujvary Klebelsbergnek egy 1928-ban készült írásából. „A lefegyverzett népek számára a testnevelés sokkal fontosabb, mint a kiegyezés korában volt” – szövege egy másik idézet, 1931-ből.

A sportnak a hazafias nevelés mellett a közegészség, az egészséges test szempontjából is nagy jelentőséget tulajdonított Klebelsberg. Jól mutatja ezt az ókori görögség *kalokagathia* fogalmának, az értelmi és a testi nevelés együttesének a hangsúlyozása, illetve az olimpiák jótékony hatásának a kiemelése (egy 1924. évi Klebelsberg idézet).

Kultúrpolitikáját és sportpolitikáját egyaránt a decentralizáció gondolata jellemezte, a Budapest központúságot kívánta megszüntetni. Négy kultúrközpontot jelölt ki: Budapest (országos központ);

Klebelsberg, a sportminiszter, c. SPORTTÖRTÉNETI KONFERENCIA * Klebelsberg-kastély Emlékház Pesthidegkút 2019. május 31. Rendező a V4 Építészeti Alapítvány <http://v4fund.archi/> v4@v4fund.archi

a tudományegyetemek városai (kultúrterületek, ahogy ő nevezte), Budapest, Pécs, Szeged, Debrecen központokkal; a megyei jogú városok; végül a járások mint a legkisebb kulturális egységek: a járási székhelyeknek legalább egy polgári iskolával kellett rendelkezniük.

A sportra mint politikai erőre is tekintett, amit nem is titkolt. Mint mondta, emberek tízezrei jelennek meg nézőként a sporteseményeken, ám itt nem lehet megállni.

A nézőkből sportolókat kell faragni, el kell érni a sport demokratizálódását a tömegsportban és az elitsportban egyaránt. Ahogy a népiskolák, úgy a néphadsereg is a legdemokratikusabb intézményeknek tekinthetők. Ez utóbbihoz kapcsolódik az iskolán kívüli sportolási lehetőséget biztosító Leventemozgalom, amely 1924-től épült ki és biztosított sportolási lehetőséget az iskolai testnevelésből kimaradt 12-21 év közötti fiatalok számára, kötelező erővel.

A fiataloknak minden héten részt kellett venniük a lakhelyükön létrehozott Leventeegyesület szervezésében megtartott valamilyen testgyakorlást végző órán, legalább három és legfeljebb öt hónapon keresztül, heti két órában. Télen pedig, amikor kinn nem lehetett testnevelés órát tartani, különböző népművelő előadásokon kellett részt venniük – a test és a lélek összekapcsolódásának az elve, a már említett kalokagathia itt is érvényesült. A levente a fiatalok katonai előképzését, erkölcsi és vallási nevelését szolgálta. A levente kettős irányítás alatt állt: a kultusztárca alá, de egyben a honvédelmi minisztérium alá is tartozott, amiért, főleg a baloldaltól, később sokan támadták.

A gyakorlatilag a semmiből kiépített Leventemozgalomban a sportot demokratizálták, hasonlóan az elemi szintű oktatáshoz. A Klebelsbergék által 1926-ban beindított népiskolaépítési program keretében, kiemelten kezelve benne az alföldi tanyavilágot, ötezer népiskolai tantermet építettek fel 1930-ig. Ezzel párhuzamosan zajlott a Leventemozgalom kiépítése is ezekben az alföldi-tanyai iskolákban, vagyis a fizikai kultúra terjesztése a szellemi kultúra mellett; az erkölcsi- és testnevelés az értelmi nevelés mellett.

Gyarapodó sportlétesítmény hálózat az 1920-as évek Magyarországon

Thriving Number of Sport Facilities in the Hungary during the 1920s

Klebelsberg kulturálisminiszterként azaz is tisztában volt, hogy a XX. század kemény kihívásokat tartogat mind a területen – iskola, művelődés, könyvtár, színház, sport – a modern intézményrendszer kialakítására. A törvény megalkotását egy Nemzeti Székhely építési terv, amely – eredetileg Klebelsberg tervje alapján készült – a nagy beruházási programmal szorosan kapcsolható. A törvény megalkotását követően az országban az építkezések száma megnövekedett. A törvény megalkotását követően az országban az építkezések száma megnövekedett. A törvény megalkotását követően az országban az építkezések száma megnövekedett.

A Minister of Culture Klebelsberg believed that one of the fundamental challenges of the 20th century in the areas of culture (schools, libraries, museums, theaters and sports) is the creation of a modern and well-functioning network of facilities. Destruction of World War One and subsequent economic hardships (like war reparations, loss of natural resources, immigration etc.) meant severe difficulty for Hungary. That Klebelsberg could – in a time when virtually every resource was scarce – maintain balance between the different areas of culture proved his talent as an excellent politician. His sense of responsibility is best demonstrated by the following quotation: "So there was a (physical education) law but there was no time. In that case – and from that on the responsibility is mine – a citizen person couldn't guarantee to undertake such things that lack financial support. So I didn't issue an executive order until Minister of Finance (István Kallay, who was typically sympathetic towards cultural affairs) didn't promise to remove the Physical Education Fund. That was how Act III of 1924 was born and from that on real work could begin". Numerous new sporting facilities were built and many of the old ones were modernized both in Budapest and in the rural areas as well. The Physical Education Law of 1921 also ordered the establishment of the Royal Physical Education College which started operation in 1925. The law also mandated the construction of a national stadium for a large development) didn't materialize during Klebelsberg's time in office which he regretted. Plans were made for the stadium, however in the future plans imagined the stadium at different parts of Budapest (Városműt, Óbuda, Népszínház, Ligetváros, Rákócsműt, etc.) also had a hand in the construction. The most prominent architect of the era was Alfred Hajós who was Olympic Champion in swimming in London 1896. Hajós also made plans for the new stadium but these remained only sketches just as the stadium plan he did with Béla László that they submitted at the 1924 Paris Olympics and the grand jury awarded them with a silver medal. The National Swimming Pool on Margit Island (1928) was constructed using his plans and the UTE (club) field in Budapest. The Ministry originally opened in 1906 was renovated. Hajós was also a leading architect in the design of sporting facilities in Munkács, Pécs, Kaposvár and Nagyatád (the latter included a swimming pool).

1. A Magyar Nemzeti Székhely építési terv, 1924. (The National Székhely Construction Plan, 1924)

2. A Magyar Nemzeti Székhely építési terv, 1924. (The National Székhely Construction Plan, 1924)

3. A Magyar Nemzeti Székhely építési terv, 1924. (The National Székhely Construction Plan, 1924)

4. A Magyar Nemzeti Székhely építési terv, 1924. (The National Székhely Construction Plan, 1924)

5. A Magyar Nemzeti Székhely építési terv, 1924. (The National Székhely Construction Plan, 1924)

Számtalan egyéb intézkedése jelezte, hogy a sportot kiemelten fontosnak kezeli: 1925-ben megalapította a Testnevelési Főiskolát, amely 1928-ban költözött a mai helyére. Létrehozta a szövetségi sportházat, amelyben a sportszövetségek kaptak helyet (1931), rohamtempóban, alig hét hónap alatt megépült Hajós Alfréd tervei alapján a margitszigeti sportuszoda, az akkori Európa legkorszerűbb fedett uszodája (1930), illetve elindult a (nevét is viselő) nagy tekintélyű nemzetközi vízilabda vándorkupa (1928). Létrejött és sikeresen működött a versenysport utánpótlását is biztosító KISOSZ (Középiszkolák Sportköreinek Országos Szövetsége). A legkisebbeknek játszótérek, a nagyobbaknak sportpályák és iskolaudvarok épültek, illetve kötelezővé tette valamennyi ezer főnél több alkalmazottat foglalkoztató cégnek sportpálya építését a dolgozók számára.

A kultúrpolitikája, és ezen belül a sport számára nem csak a törvényi háttérrel volt képes biztosítani, hanem a szükséges pénzeszközöket is képes előteremteni. Egy folyamatosan emelkedő költségvetésű tárcát irányított. Komoly támogatásokat szerzett – és mindig tudott szerezni! – sportcélokra, sőt elérte azt is, hogy **12. címként** a sport bekerült az állami költségvetésbe, ami azt jelentette, hogy onnan többé nem lehetett kivenni, és hogy a támogatása évről évre emelkedett.

A tömegsportra vonatkozó minden terve megvalósult: a testnevelőtanárok képzése, az iskolai szabadtéri sport bevezetése és sporttelepek létrehozása, nemzetközi versenyek magyarországi megrendezése, az első magyar állami sportkitüntetés, a Testnevelési Érem megalapítása, testnevelési kongresszusok szervezése, a nagy jelentőségű és azóta is páratlan sporttörténeti kiállítás létrehozása 1926-ban a Magyar Nemzeti Múzeumban, illetve a sportnak mint a diplomácia eszköznek a legmagasabb szintre emelése.

Egyetlen egy terve nem valósult meg, és ez a nemzeti stadion megépítése volt. Mindig tervezték, voltak kiválasztott helyszínek és tervek is készültek, de az 1929. évi gazdasági világválság megakadályozta az elkészültét. Klebelsberg reálsan mérte fel egy ilyen nagy építkezés terheit és az ország gazdasági állapotát, és nem ragaszkodott ehhez az elképzeléséhez, mert, ahogy az előadó fentebb már utalt rá, mindig a lehetőségek függvényében gondolkodott és cselekedett.

Dr. Szabó Lajos:

A magyar olimpiai szereplések sikereiről és ezek Klebelsberg politikájára visszavezethető gyökereiről

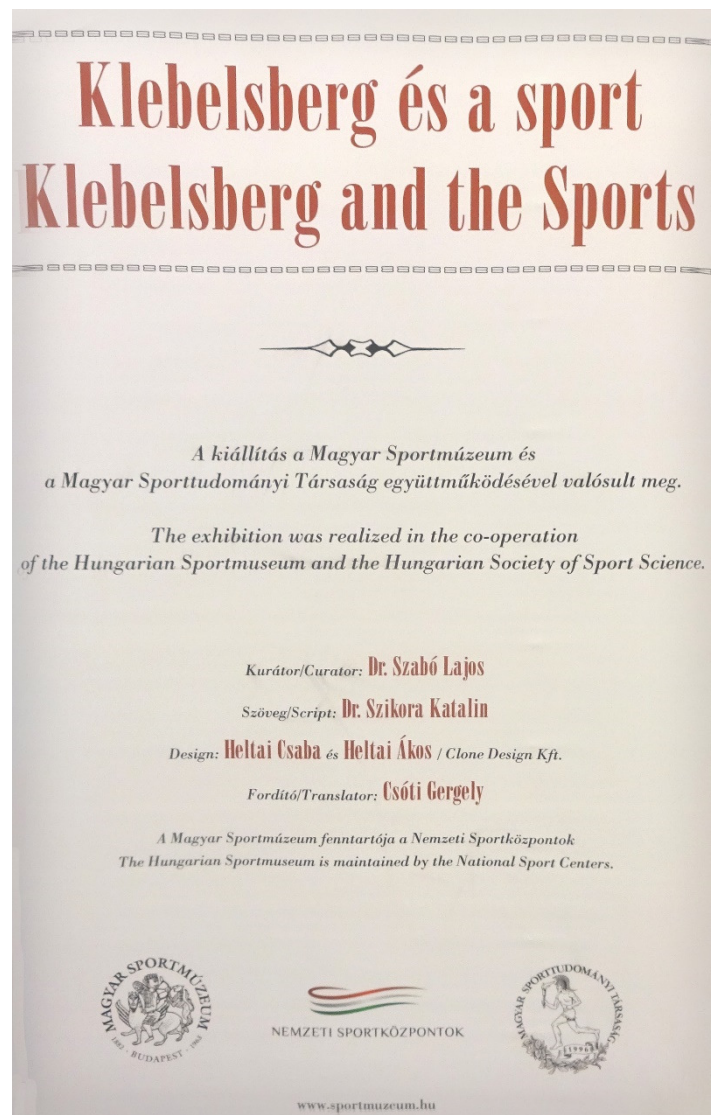
A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum igazgatója az előadása mellé egy kiállítást is hozott magával. A konferencia résztvevői számára közel tucatnyi nagyméretű roll-up mutatta be Klebelsberg munkásságát, és nem csak a sportot, hanem tevékenységének egyéb területeit is. Ha valaki még nem hallott Klebelsbergéről, vagy csak keveset tudott volna róla, a kiállítás gazdag szöveg- és képanyagából kibontakozó életmű láttán alighanem meglepődött volna az egykori vallás- és közoktatásügyi miniszter munkásságának sokoldalúságán.

Napjainkban talán már nem, de a rendszerváltás előtti években nagyon is elképzelhető volt – a korszak negatív megítélése, illetve személyének az agyonhallgatás okán –, hogy nem tudtunk ki is volt Klebelsberg. De a Testnevelési Főiskolán akkoriban is emlegették – emlékezett dr. Szabó Lajos az 1990 előtti időszakra –, mellszobra akkor is a főiskola parkjában állt, és ahogy Schmitt Pál is említette, a mottója akkor is olvasható volt az általa alapította főiskola/egyetem zászlaján.

A háború tönkretette a nemzeteket minden szempontból – ezt érezte Klebelsberg. Az erre a helyzetre adható válaszok közül Klebelsberg azt választotta, hogy az első között és a kultúrfölény politikája részeként a sportot beemelte a kultúra tárházában – fogalmazott a nemzetköz sportversenyeket és azokon elért magyar eredmények bemutató előadásában a múzeumigazgató úr.

Kezdve a háború utáni sportblokádi időszakától, az 1920. évi antwerpeni olimpiától, amelyről kizárták a háborúban vesztes országokat, így Magyarországot is. Pedig még egy 1914-ben, a háború előtt egy, a NOB-ban megtartott szimpátiaszavazáson úgy nézett ki, hogy a belgákat legyőzve Magyarország szervezheti az 1920. évi olimpiát. Ekkor még a rendező országnak volt jogosultsága a résztvevők meghívására, és a belgák nem hívták meg hazánkat. Hogy ez többé ne ismétlődhessen meg, ezt követően a NOB saját hatáskörébe utalta a meghívás jogát. Így 1924-ben, a párizsi olimpián már ott lehettek és eredményesen is szerepeltek a magyar sportolók.

Amíg a nemzetközi szövetségekkel lassabban oldódott a feszültség, a kétoldalú kapcsolatokban sokkal hamarabb lehetett érezni az enyhülést, különösen a semleges és a baráti országokkal. Idővel azonban tömegével szervezte Magyarország a nagy sporteseményeket is, amelyek számára időnként egy-egy sportlétesítményt is építettek.

Az első úszó Európa-bajnokságra, 1926-ban, elkészült a Császár új uszodai része, az 1928. évi kerékpáros világbajnokságra Hajós Alfréd tervei alapján átépítették a Millenáris pályát, az akkori világ egyik legjobb kerékpárpályáját létrehozva.

A jégkorong EB 1929-ben már a mesterséges hűtéssel kiegészített és a világ legszebb műjégpályára érkezett, a főiskolai világbajnokságra, 1930-ra pedig megépült a ma már nem létező BEAC pálya.

Dr. Szabó Lajos Magyar Olimpiai és Sportmúzeum igazgatója

1927-ben elindult a Közép-európai országok labdarúgói számára kiírt MITROPA kupa, amit az osztrákokkal közösen alapítottunk: az első nemzetközi labdarúgó kupa volt a világon és hetven éven át létezett.

A világ legrangosabb vízilabda trófeája lett az 1928-ban alapított Klebelsberg-kupa, amit az 1928. évi olimpiai anomáliák után a magyar szövetség alapított meg, és a hat legeredményesebb vízilabdánemzet körmérkőzéses versenye lett. A vízilabda- és úszósportnak nem volt fedett létesítménye egészen 1930-ig, amikor megépül a margitszigeti sportuszoda, Európa akkori legnagyobb és legkorszerűbb uszodája, amely projekt a legnagyobb támogatást kapja minisztérium adminisztrációtól.

Klebelsberg minisztériumában egyébként mindössze három munkatárs végezte a sportesemények szervezését, a középiskolák testnevelőtanáraival karöltve, és világszínvonalú versenyrendszert dolgoztak ki, különösen atlétikában.

A már említett KISOSZ és levante adta a tömegeit a magyar sportnak és innen érkeztek a jövő bajnokai is. Meg kell jegyezni, hogy ebből az időből származott egészen a rendszerváltásig a magyar sportinfrastruktúra túlnyomó része, különösen azok a vállalati sportlétesítmények, amelyek az 1921. évi testnevelési törvénynek köszönhetően jöttek létre.

A sport elsősorban a focit jelentette akkoriban, amit a sportpályákon és a faluszéli legelőkön egyaránt lehetett úzni. A törvény értelmében minden egyes településen kötelesek voltak sporttelepet kijelölni és levanteegyesületet alapítani.

Túlnyomó részben 1924-ben alakultak meg az első sportegyesületek és jöttek létre az első sportlétesítmények. Az iskolai létesítményeket kötelezően a levante rendelkezésére kellett bocsájtani. A levante, egészen a harmincas évek közepéig, a testnevelést jelentette és a tömeges testedzésről szólt, de 1928-ban már olimpiai bajnokot is adott, a későbbi olimpiákon pedig már szép számmal vettek részt olyan sportolók, akik a levantéből érkeztek, mint például Kocsis Antal, az első magyar ökölvívó olimpiai bajnokunk (Antwerpen, 1928-ban).

Dr. Kálmán Ernő V4 alapítvány elnök

Klebelsberg a legkülönbözőbb helyekről és módon tudott forrásokat szerezni a sport számára, „köszönhetően annak is, hogy nem lehetett hadi kiadásokra fordítani a pénzeket, így máshova, elsősorban a kultusztárcához folyhattak be nagy összegek. Ha nincs Trianon, ha nincsenek a hadi megszorítások, valószínűleg nem így történik – zárta előadását a múzeum igazgatója.

Rubóczki Erzsébet

A rendezvényt támogatta a

Klebelsberg, a sportminiszter, c. SPORTTÖRTÉNETI KONFERENCIA * Klebelsberg-kastély Emlékház Pesthidegkút 2019. május 31. Rendező a V4 Építészeti Alapítvány <http://v4fund.archi/> v4@v4fund.archi

Klebelsberg a sportminiszter c. kiállítás

*Klebelsberg, a sportminiszter, c. SPORTTÖRTÉNETI KONFERENCIA * Klebelsberg-kastély Emlékház
Pesthidegkút 2019. május 31. Rendező a V4 Építészeti Alapítvány <http://v4fund.archi/> v4@v4fund.archi*